

Praktinis vadovas. Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

**Europe Direct – tai paslauga, padėsianti jums rasti
atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą**

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami
(nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti
mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji prieinama per portalą *Europa* (<http://europa.eu>).

Dizainas: EWORX

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2017

Praktinis vadovas:

LT	BZ-04-15-715-LT-N	ISBN 978-92-9243-815-9	doi:10.2847/59950
----	-------------------	------------------------	-------------------

© Europos Sąjunga, 2017

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Printed in Luxembourg

SPAUSDINTA POPIERIUJE, BALINTAME NENAUDOJANT ELEMENTINIO CHLORO (ECF)

**Praktinis vadovas.
Teisė pasinaudoti prieglobsčio
procedūra**

Ižanga

Kadangi dažnai esate pirmasis asmuo, su kuriuo susiduria j jūsų valstybę atvykę trečiųjų šalių piliečiai (daugeliu atveju – apskritai pirmasis Europos Sąjungos atstovas, su kuriuo jie susiduria), jums tenka labai svarbus vaidmuo veiksmingai užtikrinant teisę pasinaudoti tarptautine apsauga. Šiuo tikslu reikėtų stengtis nustatyti tuos asmenis, kuriems gali būti reikalinga apsauga, jiems suteikti atitinkamą informaciją apie teisę prašyti prieglobsčio, nusiųsti juos į atitinkamas procedūras vykdančias įstaigas, taip pat jiems suteikti kitokią paramą bei procedūrinę garantijas.

Šiame vadove pateikiama informacija apie svarbiausias pirminio kontakto pareigūnų pareigas ir asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, teises pirminio kontakto aplinkybėmis. Jos padės jums orientuotis nustatant asmenis, kurie gali pageidauti prašyti apsaugos, ir jiems teikiant atitinkamas procedūrinę garantijas ir paramą.

Vadovą sudaro keturios dalys:

- **aktyvesnis pirminio kontakto pareigūnų vaidmuo užtikrinant teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra.** Mišrių migracijos srautų konteksto pristatymas ir atitinkamo teisinio pagrindo, įskaitant pagrindines teises, apžvalga;
- **kaip pasirengti atpažinti potencialų prieglobsčio prašytoją.** Pristatomos reikiamos išankstinės sąlygos dėl pirminio kontakto pareigūnų elgesio ir požiūrio, kad būtų galima nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį;
- **požymiai, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį.** Konsultacijos dėl to, į kokius dalykus atsižvelgti, siekiant geriau nustatyti asmenį, kuris gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį;
- **ką daryti toliau.** Konsultacijos dėl atvejų, kai asmuo, kuris gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, yra nustatytas, ir dėl to, ką daryti, jei prašymas pateiktas. Be to, šioje dalyje nagrinėjami atvejai, kai asmuo, kuriam gali būti reikalinga apsauga, nepageidauja pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Turėkite omenyje, jog ES prieglobsčio *acquis* numatyta, kad pareigūnai, kurie pirmieji susiduria su prieglobsčio siekiančiais asmenimis (visų pirma valstybės tarnautojai, stebintys sausumos ar jūrų sienas arba atliekantys patikrinimus kertant sieną), būtų aprūpinti reikiama informacija ir galėtų gauti būtiną mokymą dėl to, kaip atpažinti ir tvarkyti prašymus suteikti prieglobstį.

Turinys

Ižanga	v
Aktyvesnis pirminio kontakto pareigūnų vaidmuo užtikrinant teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra	1
Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos	1
Pagrindinės teisės	2
Negrąžinimas	3
Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra	3
Kaip tinkamai pasirengti atpažinti potencialų prieglobsčio prašytoją	6
Būkite aktyvus	6
Jūs aktyvus ar reaktyvus?	6
Stebėkite	7
Atkreipkite dėmesį į pažeidžiamumo požymius	7
Nelydimi arba atskirti vaikai	8
Būkite atvirai mąstantis	8
Būkite pagarbus	8
Nediskriminuokite	9
Neteiskite	9
Aktyviai klausykitės	9
Bendraukite tinkamai ir diskretiškai	10
Darbas su vertėju žodžiu	10
Atkreipkite dėmesį į savo kūno kalbą	11
Sąmoningai suvokite savo asmeninio gyvenimo aplinkybes	11

Požymiai, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį	12
Kas gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	12
Daugialypių apsaugos poreikių turintys asmenys	13
Neišsamus požymių sąrašas	13
Kas yra tas asmuo ir iš kur jis	14
Ką sako asmuo	15
Ką pastebite (išvaizdoje ar elgesyje)	15
Ką daryti toliau?	17
Suteikite informaciją	17
Kaip atpažinti, kad pateikiamas prašymas suteikti prieglobstį	17
Ką daryti toliau, kai asmuo pateikia prašymą suteikti prieglobstį?	18
Ką daryti, jei asmuo, kuriam gali būti reikalinga apsauga, nenori pateikti prašymo suteikti prieglobstį?	20
Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra	21
Priedas. Teisinės nuorodos	23

Aktyvesnis pirminio kontakto pareigūnų vaidmuo užtikrinant teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra

Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos

Dėl didėjančių ir vis sudėtingesnių migracijos srautų padėtis prie ES išorės sienų lemia vis daugiau iššūkių. **Mišriuose migracijos srautuose** atsidūrę žmonės vadovaujami skirtingais motyvais ir tikslais, nors keliauja tais pačiais maršrutais ir tomis pačiomis transporto priemonėmis. Tokios kelionės gali būti ilgos, sunkios ir pavojingos gyvybei ir dažnai organizuojamos neteisėtai. Žmonės dažnai keliauja itin sunkiomis ir nesaugiomis sąlygomis – paslėpti sunkvežimiuose, mažuose konteineriuose, susigrūdę laivybai netinkamuose laiveliuose; kelionės metu jie susiduria su pavojumi, alkio, išnaudojimu ir kontrabandininkų bei prekyautojų žmonėmis smurtu. Kelionėje jie gali prarasti šeimos narius ar giminaičius. Gaunama daug pranešimų apie tai, kad su keliaujančiais asmenimis buvo netinkamai elgiamasi, jie buvo išnaudojami, išžaginti ir verčiami užsiimti prostitucija ar nusikalsti.

Kadangi dažnai esate pirmasis asmuo, su kuriuo susiduria į jūsų šalį atvykę trečiųjų valstybių piliečiai (daugeliu atveju – apskritai pirmasis Europos Sąjungos atstovas, su kuriuo jie susiduria), jums tenka labai svarbus vaidmuo siekiant patenkinti pagrindinius jų poreikius, užtikrinti jų pagrindines teises, jiems suteikti informacijos ir nusiųsti juos į atitinkamas procedūras vykdančias kompetentingas įstaigas.

Šalia žmonių, keliaujančių ne dėl apsaugos, yra asmenų, kurie turi su **apsauga susijusių poreikių**, kuriuos reikia nedelsiant patenkinti. Tai gali būti asmenys, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, taip pat prekybos žmonėmis, kankinimo, išžaginimo ar kitokio didelio smurto aukos, atskirti arba nelydimi vaikai, rizikos grupei priskiriamos moterys ir kiti pažeidžiami asmenys.

Pagrindinės teisės

Bet kokia priemonė, kurios imamas sienos perėjimo punktuose ir sulaikymo centruose, turėtų būti proporcinga nustatytiems tikslams, būti nediskriminacinė ir nepažeisti pagrindinių teisių, kaip antai:

- **žmogaus orumas** reiškia, kad žmogus turi įgimtą teisę būti vertinamas bei gerbiamas ir tikėtis, kad su juo bus elgiamasi etiškai;
- **teisė į gyvybę** reiškia, kad draudžiama mirties bausmė ar egzekucija ir kad būtina imtis prevencinių priemonių, kai egzistuoja realus tiesioginis pavojus asmens gyvybei;
- **kankinimo draudimas** reiškia, kad joks asmuo negali būti kankinamas arba patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti baudžiamas;
- **negražinimo principas** reiškia valstybių įsipareigojimą susilaikyti nuo asmens išsiuntimo ar gražinimo bet kur, kur jam grėstų persekiojimas ir (arba) kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas;
- **teisė į prieglobstį** reiškia, kad kiekvienam asmeniui suteikiama teisė kitose šalyse siekti apsaugos nuo persekiojimo ir ją gauti. Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas asmuo, suaugęs ar vaikas, turėtų teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį pats ar per savo giminaitį ar atstovą;
- **nediskriminavimas** reiškia, kad draudžiamas bet koks nesąžiningas elgesys arba savavališki veiksmai ar išskyrimas dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos.

Kiekvienas asmuo turi teisę į minėtąsias teises, nepaisant to, ar jis aiškiai išsakė prašymą suteikti prieglobstį.

Valstybės narės turi užtikrinti, kad bet kokiai informacijai, kurią institucijos gauna vykdydamos savo veiklą, tos institucijos taikytų **konfidencialumo principą**, kaip apibrėžta nacionalinės teisės aktuose ir nustatyta ES teisėje. Informacija apie tai, kad asmuo pateikė prašymą suteikti prieglobstį, negali būti atskleista asmens kilmės valstybės institucijoms.

Negrąžinimas

Negrąžinimo principas reiškia valstybių narių įsipareigojimą neišsiųsti ir negrąžinti jokio asmens (net jei jis yra neteisėtai atvykęs užsienietis) į valstybes ar jų pasienio teritorijas, kuriose jiems grėstų persekiojimas, taip pat nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas, įskaitant kankinimą. Prieglobsčio atžvilgiu *negrąžinimo* principas reiškia nuostatą, kad prieglobsčio prašytojams turi būti suteikta teisė patekti į teritoriją ir kad jiems turi būti taikomos sąžiningos ir veiksmingos procedūros, siekiant nustatyti, ar tokiems asmenims turėtų būti suteiktas prieglobstis.

Kam taikomas įpareigojimas? Įpareigojimas taikyti *negrąžinimo* principą taikomas visiems valstybės organams, taip pat bet kuriam valstybės vardu veikiančiam asmeniui ar subjektui, įskaitant pirminio kontakto pareigūnus.

Ką jis apima? Draudimas taikyti *grąžinimo* principą, jei grąžinus kiltų persekiojimo pavojus pagal tarptautinę pabėgėlių teisę, galioja bet kokiam priverstiniam grąžinimui, įskaitant deportaciją, išsiuntimą, ekstradiciją, neoficialų perkėlimą ar perdavimą, taip pat pasienyje taikomą draudimą atvykti į valstybę. Tai apima netiesioginį *grąžinimą*, – asmens grąžinimą į trečiąją valstybę, kurioje esama *grąžinimo* rizikos. Prieš asmens grąžinimą į trečiąją valstybę kiekvienu atveju būtina patikimai įvertinti su netiesioginiu *grąžinimu* susijusią riziką. Joks prieglobsčio prašytojas neturėtų būti grąžintas į trečiąją valstybę, kur būtų nagrinėjamas prašymas suteikti prieglobstį, jei nesuteikiamos konkrečios ir pakankamos garantijos. Tai garantijos, kad asmuo bus priimtas tos valstybės, veiksmingai apsaugotas nuo *grąžinimo*, turės galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį ir naudotis jo teikiamais privalumais ir kad su juo bus elgiamasi pagal tarptautines normas.

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi *negrąžinimo* principo ir kad būtų veiksmingai taikoma teisė į prieglobstį, kiekvienam asmeniui, kuriam gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, turi būti užtikrinta **teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra**.

Atminkite, kad daugeliu atvejų būsite tas asmuo, kuriam žmonės pirmą kartą galės išreikšti savo apsaugos poreikius ir specialiuosius poreikius.

Daugelis asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, nežino savo teisių ir pareigų, taip pat nėra linkę aktyviai prašyti prieglobsčio valstybėje, į kurią jie atvyksta. Kaip pareigūnui, su kuriuo prie sienos esantys asmenys susiduria pirmiausia, jums tenka labai svarbus vaidmuo siekiant sukurti pasitikėjimo atmosferą, imtis iniciatyvos nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti

pateikti prašymą suteikti prieglobstį, jiems suteikti atitinkamą informaciją apie teisę kreiptis dėl prieglobsčio suteikimo ir juos nusiųsti į atitinkamas procedūras vykdančias įstaigas.

Atitinkamų priemonių taikymo pasienio perėjimo punktuose ir sulaikymo centruose etapas yra vienas iš pirmųjų momentų, kai specialiųjų poreikių turintys pažeidžiami asmenys gali būti įvardyti ar nustatyti. Be to, kaip pirminio kontakto pareigūnas, privalote **nustatyti pažeidžiamų asmenų specialiuosius poreikius** ir **perduoti tokius asmenis** nacionalinėms institucijoms, **kad jos atliktų tolesnį vertinimą ir (arba) suteiktų paramą**.

Norėdami geriau nustatyti pažeidžiamų asmenų specialiuosius poreikius, galite naudotis EASO praktine priemone, skirta identifikuoti asmenis su specialiaisiais poreikiais, kurią rasite adresu: <https://ipsn.easo.europa.eu>

Jūsų vaidmuo užtikrinant teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra, kaip nurodyta Šengeno sienų kodekso 3a straipsnyje¹, dar labiau įtvirtintas ES prieglobsčio *acquis*, ypač naujos redakcijos Prieglobsčio procedūrų direktyvoje (PPD), taikomoje nuo 2015 m. liepos 20 d.² Be kita ko, naujos redakcijos PPD pristatytos dvi esminės nuostatos, kurios turi tiesioginį poveikį jūsų kasdieniam darbui.

!

Naujos redakcijos PPD 8 straipsnyje reikalaujama, kad **suteiktumėte informaciją apie galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį**, kai yra požymių, kad **asmuo, laikomas sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, gali pageidauti prašyti tokios apsaugos**. Praktiškai tai reiškia, kad turite imtis iniciatyvos nustatyti tokį asmenį, jį informuoti apie teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį ir patarti jam, kaip pateikti tokį prašymą.

!

Naujos redakcijos PPD 6 straipsnyje reikalaujama, kad tokį asmenį, kuris išreiškė ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį (t. y. kuris **pateikė prašymą suteikti prieglobstį**), **nukreiptumėte** į prieglobsčio procedūros įgyvendinimo procesą – informuotumėte jį apie tai, kur ir kaip oficialiai pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Be to, naujos redakcijos PPD aprašyti **trys atskiri teisės pasinaudoti procedūra etapai**, aiškiai išskiriant prašymo suteikti prieglobstį **pateikimą, registravimą ir oficialų pateikimą** ir šių etapų vietą prieglobsčio procedūroje.

👁️

Turėkite omenyje, kad ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį žmonės gali reikšti įvairiai. Bet koks pareiškimas žodžiu ar raštu apie tai, kad asmuo bijo persekiojimo ar didelės žalos, kurie jam gresia, jei jam nebus leista atvykti, turi būti vertinamas kaip toks prašymas. Nebūtinai turi būti pavartotas būtent žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“. Jei jums kyla abejonių, turėtumėte daryti prielaidą, kad prašymas suteikti prieglobstį pateiktas.

Prašymo suteikti prieglobstį pateikimas – tai pageidavimas, kad būtų suteiktas prieglobstis išreiškimas bet kokia forma bet kuriai institucijai. Laikoma, kad bet kuris asmuo, išreiškęs ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, yra prieglobsčio prašytojas, turintis visas su tokiu statusu siejamas teises ir pareigas.

Po to, kai prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas, jis turi būti **įregistruotas** kompetentingų institucijų per nustatytą laiką – ne vėliau kaip per tris darbo dienas, jei prašymas pateiktas institucijai, atsakingai už jo registravimą, ir ne vėliau kaip per šešias darbo dienas, jei prašymas pateiktas kitai institucijai, pavyzdžiui, policijai, pasienio

¹ 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 562/2006, nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas).

² Naujos redakcijos 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija) (toliau – PPD).

tarnybai, migracijos tarnybai, ir (arba) sulaikymo centro darbuotojams. Išskirtinėmis aplinkybėmis, kai nustatytų terminų laikytis labai sunku dėl to, kad vienu metu pateikiama daug prašymų, registravimo laikotarpis gali būti pratęstas iki 10 darbo dienų.

Oficialus prašymo suteikti prieglobstį pateikimas reiškia, kad prieglobsčio prašytojas pateikia informaciją ir (arba) dokumentus, kad būtų parengta byla, pradėta rengti registruojant prašymą. Kai prašymas pateikiamas oficialiai, pradedamas pirmosios instancijos nagrinėjimas. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, kaip ir kur prašymai turi būti teikiami oficialiai.

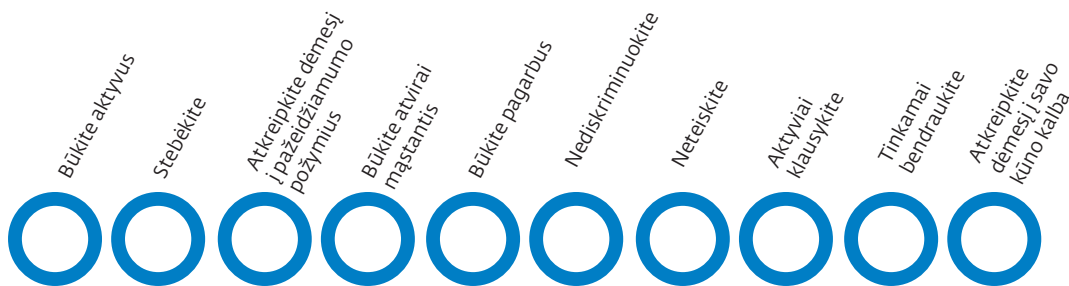

Turėkite omenyje, kad jūsų užduotis – nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, jiems suteikti informacijos ir perduoti juos atitinkamai institucijai. Negalite niekam atsisakyti suteikti teisės pasinaudoti prieglobsčio procedūra. Neatidėliotinas ir veiksmingas asmens perdavimas kompetentingai institucijai yra labai svarbus siekiant praktiškai užtikrinti teisę į prieglobstį. Ne jūs turėtumėte vertinti, ar priešais jus esančiam asmeniui reikalinga apsauga ir ar prieglobstis jam gali būti suteiktas.

Kaip tinkamai pasirengti atpažinti potencialų prieglobsčio prašytoją

Tikėtina, kad asmenys, kuriems reikalinga apsauga, prisitars prie uniformuoto asmens ir su juo užmegs kontaktą. Vis dėlto gali būti, kad daugelis iš jų susidūrė su netinkamu pareigūnų elgesiu savo kilmės valstybėje ar kitose valstybėse kelionės metu. Todėl daugeliu atveju jie tiesiogiai prie jūsų neprisitars, tad turėtumėte sukurti pasitikėjimo atmosferą ir imtis iniciatyvos nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį ir atitinkamoms institucijoms perduoti tuos iš jų, kurie, kaip galima manyti, siekia apsaugos.

Šiame skirsnyje patariama, kaip pasirengti nustatyti asmenis, kuriems gali būti reikalinga apsauga, įleisti juos į ES teritoriją, jiems suteikti informacijos ir juos nusiųsti į nacionalinę prieglobsčio procedūrą vykdančias įstaigas.

Būkite aktyvus

Būti aktyviam reiškia sutelkti pastangas į tuos dalykus, kuriuos galite kontroliuoti arba paveikti. Aktyvumas padės jums vykdyti savo užduotis.

Pasieniečiai ir pirminio kontakto pareigūnai **privalo imtis iniciatyvos veiksmingai užtikrinti teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra**. Jie privalo nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, informuoti juos apie teisę prašyti prieglobsčio ir jiems suteikti informacijos apie tai, kaip pateikti prašymą. Be to, jie turi informuoti prieglobsčio prašytojus, kaip oficialiai pateikti savo prašymą.

Jūs aktyvus ar reaktyvus?

Aktyvaus asmens vartojamoje kalboje yra nuorodų į iniciatyvumą (aš galiu, aš padarysiu, aš norėčiau ir t. t.); toks asmuo pastangas sutelkia į savo įtakos sritį ir į dalykus, kuriuos jis gali kontroliuoti ir kuriems gali daryti įtaką.

Reaktyvaus asmens vartojamoje kalboje yra nuorodų į reaktyvumą (aš negaliu, aš privalau, tik jeigu ir t. t.); toks asmuo pastangas sutelkia į susirūpinimą keliančias sritis ir į dalykus, kuriuos jis menkai kontroliuoja arba visiškai nekontroliuoja.

Stebėkite

Stebėjimas – nėra žiūrėjimas į ką nors. Tai aktyvus informacijos priėmimas, kuris padeda įvertinti asmenį ir aplinkybes greičiau bei tiksliau. Tam reikia atidžiai žiūrėti ir klausyti, siekiant gauti kuo daugiau informacijos ir ją prisiminti.

- **Būkite labai atidus aplinkai.** Kiek įmanoma, prisiverskite pastebėti viską – nuo eilinių iki neįprastų dalykų – ir pasistenkite visa tai prisiminti. Atkreipkite dėmesį į skirtumus, neįprastas situacijas ir aplinkybes. Savo įspūdžių įsisąmoninimas yra svarbus pastabaus asmens bruožas.
- **Ieškokite požymių,** kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį.
- **Atkreipkite dėmesį į stebimo asmens kūno kalbą:** veido išraišką, gestus, akių kontaktą, laikyseną ir balso tembrą. Gebėjimas suprasti ir panaudoti kūno kalbą gali padėti jums užmegzti ryšį su kitais žmonėmis ir nustatyti jų poreikius. Tačiau turėkite omenyje, kad kūno kalbos ir neverbalinių signalų reikšmė skirtingose šalyse ir kultūrose gali labai skirtis. Todėl svarbu vengti klaidingo aiškinimo ir susilaikyti nuo skubotų išvadų.

Atkreipkite dėmesį į pažeidžiamumo požymius

Turėkite omenyje, kad priešais jus esantis asmuo gali būti pažeidžiamas ir gali turėti specialiųjų poreikių, į kuriuos būtina sutelkti dėmesį ir dėl kurių būtina nedelsiant imtis veiksmų. Jūsų užduotis – nustatyti specialiuosius pažeidžiamų asmenų poreikius ir perduoti tuos asmenis atitinkamoms institucijoms, kad jos atliktų tolesnį vertinimą ir (arba) suteiktų paramą.

Pasienio perėjimo punktai ir sulaikymo centrai yra vienos iš pirmųjų vietų, kuriose specialiųjų poreikių turintys pažeidžiami asmenys gali būti įvardyti ar nustatyti. **Tačiau turėkite omenyje, kad tokie poreikiai gali būti matomi ne iškart ir paaiškėti tik vėliau.**

Įsitikinkite, kad jokia priemonė, kurios imamasi sienos perėjimo punktuose ar sulaikymo centruose, niekaip neįtakos vienos iš prieglobsčio formų suteikimo asmenims, kuriems reikalingas prieglobstis, ir pažeidžiamiesiems asmenims, tokiems kaip rizikos grupei priskiriamos moterys ir mergaitės, įskaitant nėščias moteris; vaikai, įskaitant nelydimus ir atskirtus vaikus; prekybos žmonėmis aukos; asmenys, kurie buvo išžaginti, patyrė kankinimą ar kitokį didelį smurtą; taip pat neįgalieji.

- **Pažeidžiamumo požymius** ir specialiuosius poreikius registruokite kuo greičiau pagal nacionalinę praktiką ir šią informaciją perduokite atitinkamoms suinteresuotosioms šalims, kad būtų suteiktos reikiamos garantijos ir parama.
- Įsitikinkite, kad žinote **nacionalinius perdavimo mechanizmus bei procedūras** ir kad turite pagal nacionalinę praktiką atsakingų institucijų, įskaitant specializuotas vaiko apsaugos tarnybas, JTVPK biuro ir kitų organizacijų, teikiančių teisinę ar kitokias konsultacijas, kontaktinius duomenis.
- **Savo požiūrį, kalbą ir bendravimą pritaikykite** prie asmens poreikių. Jūsų gebėjimas užtikrinti pasitikėjimą ir bendrauti su asmeniu yra labai svarbus, kad galėtumėte tiek nustatyti galimus pažeidžiamumo požymius, tiek surinkti tikslią informaciją.
- Jei reikia, pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką **užtikrinkite reikiamą medicinos ir (arba) kitokią tinkamą pagalbą.**

Nelydimi arba atskirti vaikai

Pagal atitinkamas tarptautinės ir Europos teisės normas ir teisės aktus **vaikas yra bet kuris jaunesnis nei 18 metų asmuo**, nebent pagal vaikui taikomus įstatymus pilnametystę jis pasiekia anksčiau. Jei net nesate tikras, ar asmuo, kuris teigia esąs vaikas, iš tikrųjų yra vaikas, jis vis dėlto turi būti perduotas atsakingai institucijai, kad ji pagal nacionalinės teisės aktus bei praktiką ir pagal ES teisę nustatytų jo amžių.

Visi vaikai yra pažeidžiami, todėl labai svarbu ypač gerai atsižvelgti į jų specialiuosius poreikius, ypač jei vaikai yra nelydimi arba atskirti. Nelydimi ir atskirti vaikai pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką turėtų būti kuo greičiau nustatyti ir perduoti atsakingoms institucijoms. Pagal ES teisę nelydimiems vaikams turėtų būti užtikrintos konkrečios garantijos; visų pirma reikia kuo greičiau paskirti atstovą. Įsitinkite, kad žinote nacionalines perdavimo procedūras ir kad turite specializuotų vaiko apsaugos tarnybų ir kitų atsakingų suinteresuotųjų šalių kontaktinius duomenis.

Visada būkite atidus ir atkreipkite dėmesį į galimus prekybos žmonėmis požymius. Ar jūsų stebimos aplinkybės yra kuo nors neįprastos? Ar vaikas yra tylus, santūrus, išsigandęs, nusiminęs, laikosi nuošaliai ar kalba nerišliai? Ar koks nors asmuo laukia to vaiko, o gal vaikas žiūri į kitą suaugusįjį? Jei bet kuriuo metu yra pagrindo manyti, kad vaikui gali grėsti prekyba žmonėmis arba kad jam reikia kitokios apsaugos, pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką yra nedelsiant inicijuojamas perdavimo mechanizmas ir pradinis tyrimas.

Atminkite, kad su vaiku reikia bendrauti draugiškai, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą. Nuolat informuokite jį apie tai, kas vyksta šiuo metu ir kas bus toliau. Užtikrinkite jam teisę pasinaudoti pagrindinėmis paslaugomis.

Imantis visų veiksmų ir priimant visus sprendimus, susijusius su vaiku, visų pirma būtina atsižvelgti į vaiko interesus. Paprastai vaikai neturėtų būti atskiriami nuo juos lydinių tėvų ar giminių, nebent yra pagrindo manyti, kad buvimas su jais neatitinka vaiko interesų. Tokiu atveju pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką reikėtų nedelsiant informuoti specializuotas vaiko apsaugos tarnybas.

Turi būti taikomas negrąžinimo principas. Jei vaikas turi būti grąžinamas, turi būti laikomasi Grąžinimo direktyvos 10 straipsnyje numatytų vaiko apsaugos priemonių.

Būkite atvirai mąstantis

Suskirstyti jūsų ką tik sutiktus žmones ir pasinaudoti įprastais būdais vykdyti pasikartojančias užduotis yra įprasta reakcija ir procesas, kurį dažniausiai taiko dauguma iš mūsų. Tačiau tai svarbu visada turėti omenyje ir būti atvirai mąstantiems, kad ir kokia būtų jūsų ankstesnė asmeninė ar profesinė patirtis. Atminkite, kad bet kuriam asmeniui gali būti reikalinga apsauga, kad ir kaip jis atrodytų ar elgtųsi.

Būkite atvirai mąstantis. Būti atvirai mąstančiam reiškia būti lanksčiam ir sugebėti prisitaikyti prie naujų ir kitokių skirtingų patirčių, procedūrų ir iššūkių. Plačių pažiūrų asmenys turi mažiau išankstinių nuostatų ir yra labiau pasirengę keisti nuomonę, kai jiems pateikiami nauji faktai.

Būkite pagarbus

Jūs dirbate sudėtingoje ir iššūkių kupinoje aplinkoje. Kasdien patenkate į stresą keliančias aplinkybes ir susitinkate su žmonėmis, kurie yra išsigandę, traumuoti arba nepasitikintys institucijomis, taip pat su tais, kurie meluoja, apgaudinėja ir elgiasi agresyviai.

Tačiau kaip pirmasis asmuo, su kuriuo susiduria į Europos Sąjungą atvykę trečiųjų šalių piliečiai, atstovaujate savo šaliai ir visai Europos Sąjungai. Turėtumėte būti profesionalus, vadovautis etikos principais ir elgtis taip, kad asmenys galėtų susidaryti gerą nuomonę apie jus ir instituciją, kuriai atstovaujate.

Atminkite, kad visada turite būti pagarbus. Su kiekvienu asmeniu būtina elgtis pagarbiai. Visada gerbkite žmogaus orumą ir atsižvelkite į kultūrinę įvairovę ir skirtumus.

Būkite pagarbus, kad sukeltumėte pasitikėjimą ir pagarbą. Pagalvokite apie tai... Kad jus gerbtų, pirmiausiai pats turite elgtis pagarbiai. Nepagarba lemia įtampą, kuri gali peraugti į konfliktą.

Nediskriminuokite

Niekas negali diskriminuoti kito asmens. **Diskriminuojantis elgesys, nesąžiningas elgesys ar kitokia diskriminacija yra nesuderinami su pagrindinėmis teisėmis.**

Siekiant išvengti diskriminacijos ir būti diskretiškam, svarbu bendrauti atitinkamam asmeniui suprantama kalba ir taip, kad jis jaustųsi saugus ir apsaugotas. Jei reikia, savo požiūrį, kalbą ir bendravimą pritaikykite prie asmens, su kuriuo bendraujate, lyties, amžiaus, fizinės ir psichikos būklės ir (arba) išsilavinimo.

Neteiskite

Neteiskite kitų žmonių vien dėl jų veiksmų, elgesio ir (arba) išvaizdos. Neteiskite žmogaus už tai, ką jis padarė ar kaip jis atrodo, ir pasistenkite daugiau sužinoti apie jį ir jo gyvenimą. Jau kitur kiti pareigūnai taikys kitokią procedūrą, kad įvertintų asmens apsaugos poreikius ir teisę į tarptautinę apsaugą.

Stenkitės, kad jūsų verbalinėje ir neverbalinėje komunikacijoje **nebūtų teisimo požymių**. Jei pastebite, kad esate linkę teisti, sustokite ir priminkite sau, kad reikia būtų dėmesingam.

Aktyviai klausykitės

Sugebėkite išklausyti. Aktyvus klausymasis yra vienas iš svarbiausių bendravimo įgūdžių. Kai iš tikrųjų klausotės, ne tik girdite, bet ir parodote nuoširdų susidomėjimą tuo, kas yra sakoma. Taip išreiškiate pagarbą asmeniui, su kuriuos bendraujate; o tai turi įtakos tam, kokios ir kiek informacijos sugebėsite gauti.

- **Klausykitės su nuoširdžiu susidomėjimu** ir norėdami suprasti. Galite pateikti trumpas tiesiogines pasakojimo santraukas, pakartodami pagrindines pasakojimo dalis paties prieglobsčio prašytojo žodžiais, kad parodytumėte, jog jo aktyviai klausotės ir jį suprantate. Be to, galite išsakyti apibendrinimus ir taip patikinti žmogų, kad jo klausotės.
- **Skatinkite asmenį kalbėti.** Vartokite tokias padrąsinančias frazes: „papasakokite daugiau“ arba „kas buvo po to?“. Taip prieglobsčio prašytojas tarsi raginamas kalbėti toliau, be to, tai padeda jam tęsti ir plėtoti pasakojimą.
- **Užduokite klausimų, kad parodytumėte susidomėjimą.** Tačiau atminkite, kad tiksliausia ir naudingiausia informacija pateikiama, kai žmogus tiesiog laisvai pasakoja. Jei prieglobsčio prašytoją per dažnai pertrauksite užduodami papildomų klausimų, jis gali prarasti motyvaciją ar pasitikėjimą, todėl gali būti, kad pasakojimas nebus išsamus.
- **Įsitikinkite, kad priešais jus esantis asmuo suprato,** ką pasakėte. Jūsų pareiga – užtikrinti, kad jus suprastų. Pasinaudokite galimybe pasitikslinti, ar viską gerai suprantate, pavyzdžiui, paprašykite asmens savo žodžiais pakartoti svarbiausius jūsų pateiktos informacijos aspektus.

Bendraukite tinkamai ir diskretiškai

Dėl kalbos, kultūrinių ir patirties skirtumų gali kilti bendravimo trikdžių. Asmens gebėjimui išsakyti savo nuomonę įtakos gali turėti daugelis kitų veiksnių, pavyzdžiui, amžius, lytis, stresas, fizinė ir psichikos sveikata, taip pat aplinkos veiksniai. Bendraujant per vertėjus žodžiu taip pat gali padidėti nesusikalbėjimo rizika.

Todėl svarbu turėti omenyje veiksnius, galinčius iškreipti bendravimo procesą; taip pat svarbu atitinkamai priderinti savo bendravimą ir kalbą. Tai padės sumažinti nerimą bei stresą ir užtikrinti, kad būtų pateikta pakankamai informacijos ir kad ji būtų kokybiška.

- **Tinkamai atsižvelkite į asmenines aplinkybes**, jei jos jau žinomos, ir atitinkamai pritaikykite savo bendravimą.
- **Vartokite tinkamą ir asmeniui suprantamą kalbą**. Visada stenkitės kalbėti kuo tiksliau, paprasčiau ir aiškiau.
- **Asmenį informuokite apie tai, ko iš jo tikimasi**, įskaitant ir jums dažnai akivaizdžias smulkmenas, pvz., apie tai, kas esate, ko siekiate ir kodėl uždarote patalpos, kurioje vyksta pokalbis, duris ar pan., taip pat apie patį procesą. Neturėtumėte daryti prielaidos, kad visi viską supranta taip, kaip jūs.
- **Užtikrinkite konfidencialumą**. Paašikinkite, kad viskas, kas bus pasakyta, išliks konfidencialu, nebent gauta informacija reikėtų pasidalyti su kitomis valstybės įstaigomis.
- **Leiskite asmeniui kalbėti laisvai**. Skatinkite žmogų papasakoti apie įvykį ar aplinkybes savo žodžiais, jam patogiu tempu ir be trukdžių.
- **Tinkamai užduokite reikiamus klausimus**. Atviri klausimai rodo, kad esate sutelkę dėmesį į pašnekovą. Apklausą pradėkite nuo lengvų klausimų.
- **Visiems suteikite galimybę pasisakyti**. Pasirūpinkite, kad niekas nesikištų ir neatsakinėtų į klausimus už kitą asmenį, nebent tai atitinka tokio asmens interesus.

Darbas su vertėju žodžiu

Pagal ES prieglobsčio *acquis* valstybės narės įpareigojamos pasirūpinti vertimu žodžiu, kiek tai būtina siekiant palengvinti prieglobsčio procedūrą, kai yra požymių, kad sulaikymo centruose laikomi ar sienos perėjimo punktuose esantys asmenys gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Siekiant panaikinti kalbos barjerą tarp asmens ir atitinkamo pareigūno, dažnai tenka pasitelkti vertėją žodžiu. Vis dėlto dirbdami su vertėju žodžiu turite pritaikyti bendravimą su atitinkamu asmeniu ir (arba) tai, kaip vedate apklausą. Štai keli dalykai, kuriuos reikia turėti omenyje, kai naudojate vertėjo žodžiu paslaugomis:

- atkreipkite dėmesį į vertėjo pasirinkimą; jei to paprašo prieglobsčio prašytojas ir jei įmanoma, vertėjas turėtų būti tos pačios lyties;
- informuokite vertėją apie jo atsakomybę ir pareigas per apklausą;
- patikrinkite, ar asmuo supranta vertėją ir ar vertėjas supranta tą asmenį;
- į asmenį kreipkitės tiesiogiai (pirmuoju asmeniu), o ne trečiuoju asmeniu per vertėją;
- stenkitės kalbėti lėtai ir aiškiai, dažnai darykite pauzes, kad vertėjas galėtų versti trumpomis frazėmis, ypač – jei pateikiami išsamūs ar sudėtingi paaiškinimai.

Šie principai net svarbesni, kai vertėjo paslaugomis naudojama telefonu.

Atkreipkite dėmesį į savo kūno kalbą

Kūno kalba yra tam tikra neverbalinė komunikacija, kai mintys, ketinimai ar jausmai reiškiami fiziniu elgesiu, pavyzdžiui, veido išraiška, laikysena, gestais, balso intonacija ar erdvės panaudojimu. Gebėjimas suprasti ir pasinaudoti neverbaline komunikacija yra reikšminga bendravimo priemonė.

- **Sąmoningai suvokite savo neverbalinę komunikaciją.** Jūsų kūno kalba yra svarbi priemonė siekiant užtikrinti pasitikėjimą, taip pat užmegzti ir palaikyti ryšį.
- **Pasirinkite tinkamus gestus ir laikyseną.** Pasistenkite, kad kūno kalba būtų atvira (nekryžiuokite rankų, venkite uždaros laikysenos ir t. t.). Pasirinkite tinkamą balso intonaciją ir tinkamą veido išraišką, kad sukurtumėte saugią ir atvirą aplinką. Kartais prašytojo kūno kalbos atkartojimas padeda sukurti supratimo atmosferą.
- **Gerbkite asmens asmeninę erdvę** ir palaikykite tinkamą **akių kontaktą**. Jei prieglobsčio prašytojas neužmezga tiesioginio akių kontakto, gerbkite jo pasirinkimą.
- **Turėkite omenyje neverbalinės komunikacijos kultūrinius ir lyties nulemtus skirtumus.** Kūno kalbos ir neverbalinių ženklų reikšmė skirtingose kultūrose skiriasi; dėl to gali kilti nesusipratimų. Neskubėkite interpretuoti prieš jus esančio asmens kūno kalbos.

Sąmoningai suvokite savo asmeninio gyvenimo aplinkybes

Kiekvienam pirminio kontakto pareigūnui tenka dirbti sudėtingomis sąlygomis; jis dažnai susiduria su skirtingų kultūrų, skirtingo socialinio statuso ir skirtingų gyvenimiškų patirčių turinčiais asmenimis. Ši įdomi, tačiau labai sudėtinga darbo aplinka kartais gali lemti rutiną, stresą, nusivylimą ar netgi antrinės traumos simptomus, pavyzdžiui, įkyrias mintis, lėtinį nuovargį, liūdesį, pyktį, prastą koncentraciją, atsiribojimą, emocinį išsekimą, baimingumą, gėdą, fizinę ligą, neatvykimą į darbą.

Asmeninis gyvenimas kartais gali tapti streso ir problemų šaltiniu, o tai gali turėti įtakos jūsų požiūriui į profesines užduotis ir gebėjimui valdyti stresą darbe.

Turite turėti omenyje tuos veiksnius ir nuolat siekti sumažinti jų poveikį. Jei reikia, nesivaržydami prašykite kolegų ar vadovų pagalbos arba kreipkitės patarimo į specialistus.

Požymiai, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį

Daugelis asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, nėra linkę aktyviai prašyti prieglobsčio valstybėje, į kurią jie atvyksta. Dauguma iš jų gali nežinoti savo teisių ir pareigų arba nuspręsti neprašyti apsaugos dėl savo aplinkybių arba dėl to, kad juos kiti asmenys, įskaitant neteisėtus žmonių gabenimus užsiimančius asmenis, klaidingai informavo apie jų teises ir galimybes. Neverta tikėtis, kad jie turės žinių apie sudėtingas prieglobsčio ir Dublino procedūras, kad jie visiškai pasitikėtų institucijomis ir su jų atstovais tiesiogiai pasidalytų savo nuogąstavimais sienos perėjimo punktuose ar sulaikymo centruose arba kad jie žinotų reikiamus žodžius ir sąvokas, kurie jiems padėtų įgyti teisę pasinaudoti procedūra.

Kaip pirmas asmuo, su kuriuo žmonės susiduria pasienyje, privalote nustatyti, kada asmuo išreiškia ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, taip pat turite imtis iniciatyvos nustatyti tokius asmenis ir atitinkamai juos informuoti, kai yra požymių, kad jie pageidauja pateikti prieglobsčio prašymą.

Atminkite, kad dažniausiai būtent jums žmonės pirmą kartą turės galimybę pareikšti, kad jiems reikia apsaugos. Todėl žmonų, kuriems reikalinga pagalba, apsaugos užtikrinimo procese esate pirmas ir labai svarbus asmuo. Asmeniui, kuriam reikalinga tarptautinė apsauga, rimtų padarinių gali turėti neteisingas asmens statuso nustatymas pasienyje ir nesugebėjimas prieglobsčio prašymo perduoti kompetentingoms institucijoms. Gali būti, kad asmuo bus grąžintas į valstybę, kurioje jo gyvenimui ar laisvei kyla grėsmė arba gresia persekiojimas, mirtis, žiaurus, nežmoniškas ir žeminantis elgesys ar kitokie šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai.

Šiame skirsnyje pateikiama naudingų patarimų ir mokomosios informacijos pirminio kontakto pareigūnams, kaip nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti prašyti apsaugos, ir kaip užtikrinti, kad nebūtų praleistas nė vienas galimas požymis.

Kas gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

→ **Turėkite omenyje, kad niekam negalite atsisakyti suteikti teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra.**

Kiekvienas asmuo turi teisę siekti prieglobsčio.

→ **Atminkite, kad pabėgėliu gali tapti bet kas.**

Bet kuriam asmeniui gali būti reikalinga apsauga, kad ir kaip jis atrodytų ar elgtųsi. Mišriuose migracijos srautuose kartu (dažnai – tais pačiais maršrutais ir tomis pačiomis transporto priemonėmis) keliauja žmonės, turintys skirtingų motyvų ir tikslų. Todėl pabėgėliai ir asmenys, kurių kelionės motyvai nesusiję su apsauga, gali atrodyti ir elgtis taip pat.

Atminkite, kad jūsų užduotis – nustatyti asmenį, kuris gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, jam suteikti informacijos ir jį perduoti atitinkamai institucijai. Ne jūs turėtumėte vertinti, ar priešais jus esančiam asmeniui reikalinga apsauga ir ar prieglobstis jam bus suteiktas. Jau kitur kompetentingi pareigūnai taikys kitokias procedūras, kad

įvertintų asmens apsaugos poreikius ir nustatyti, ar jie atitinka prieglobsčio suteikimui taikomus kriterijus.

→ **Taip, bet kuris asmuo gali tapti pabėgėliu**, nepaisant jo kilmės valstybės, etninės kilmės ir (arba) išvaizdos.

Bet kuris asmuo gali tapti pabėgėliu, nepaisant to, ar jis:

- **į valstybę narę pateko arba jos teritorijoje yra neteisėtai**, ar naudojami suklastotais ar padirbtais dokumentais arba neturi jokių dokumentų, įskaitant tai, ar jam uždrausta atvykti dėl to, kad jo anksčiau buvo atvykęs neteisėtai;
- **yra prekybos žmonėmis auka**. Prekybos žmonėmis aukai gali būti reikalinga apsauga ne tik dėl to, kad jis nukentėjo nuo prekybos žmonėmis. Asmuo gali prašyti prieglobsčio norėdamas išvengti tapti prekybos žmonėmis auka; antra vertus, prekyba žmonėmis užsiimantys asmenys gali pasinaudoti pačia prieglobsčio procedūra, kad užtikrintų palankesnes sąlygas asmeniui būti priimančioje valstybėje;
- **yra nelydimas vaikas**. ES prieglobsčio *acquis* yra numatytos konkrečios garantijos, kad nelydimas vaikas galėtų pasinaudoti savo teisėmis ir laikytis su prieglobsčiu susijusių savo įsipareigojimų. Kadangi kiekvienas vaikas yra pažeidžiamas, labai svarbu ypač atidžiai stebėti, ar nėra kokių nors papildomų požymių, kad jis turi specialiųjų poreikių, ir visada paisyti vaiko interesus.

Daugialypių apsaugos poreikių turintys asmenys

Atminkite, kad kai kuriems asmenims reikalinga ne tik tarptautinė apsauga, bet ir kitokia apsauga, su kuria susijusius klausimus būtina spręsti neatidėliotinai. Pavyzdžiui, asmuo gali būti ir prekybos žmonėmis auka, ir pabėgėlis, arba ir nelydimas vaikas, ir pabėgėlis. Gali būti labai sunku nustatyti tuos daugialypių poreikius ir nusiųsti asmenį į atitinkamas procedūras vykdančias įstaigas, ypač – iškart po asmens atvykimo.

Tačiau skirtingų atvykusių asmenų grupių suskirstymas neturėtų trukdyti rengti priemones, skirtas apsaugoti visų asmenų be išimties žmogaus teises, įskaitant teisę į prieglobstį. Todėl, pavyzdžiui, prekybos žmonėmis aukų ir nelydimų vaikų atžvilgiu būtina kuo greičiau inicijuoti tinkamus apsaugos mechanizmus. Tačiau turi būti užtikrinta ir jų teisė į prieglobstį; kartu būtina imtis reikiamų veiksmų prieglobsčio srityje.

Neišsamus požymių sąrašas

Turėkite omenyje, kad toliau pateiktas požymių sąrašas yra tik orientacinis ir jokia būdu neapima visų galimų požymių ir jų variantų. Tai turėtų būti vertinama ne kaip tiksli formulė, o kaip patarimas, į kuriuos veiksnius sutelkti dėmesį vertinant galimybę, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Požymius, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, galima nustatyti įvairiai. Juos galite pastebėti, išsiaiškinti tiesiogiai bendraudami su asmeniu ar kitais asmenimis, nustatyti iš asmens pateiktų dokumentų ir (arba) kitomis aplinkybėmis. Siekdami požymius nustatyti greičiau ir tiksliau, ypatingą dėmesį atkreipkite į tokius dalykus:

Kas yra tas asmuo ir iš kur jis

Kilmės valstybė

Jūsų bendros žinios apie dabartinę padėtį asmens kilmės valstybėje, įskaitant esamą politinę situaciją, saugumo padėtį ir padėtį pagrindinių teisių srityje, yra svarbus informacijos šaltinis siekiant tiksliai nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Pavyzdžiui, tikėtina, kad valstybė, kurioje vyksta (pilietinis) karas ar ginkluotas konfliktas, arba valstybė, kurią valdo diktatoriškas režimas, taps pabėgėlių kilmės valstybe. Vis dėlto turėkite omenyje, kad jokia valstybė negali būti vertinama kaip saugi visiems jos piliečiams, todėl net asmenys, kurie atvyksta iš saugios kilmės valstybės, gali turėti individualių apsaugos poreikių.

Etninė kilmė, religija, tautybė

Be bendros situacijos kilmės valstybėje, ypatingą dėmesį reikėtų skirti atvejams, kai asmuo priklauso (tautinei, etninei ir (arba) religinei) mažumai, nes dažnai būtent jie yra persekiojami ar prieš juos yra smurtaujama. Tačiau tai nereiškia, kad daugumai priklausantys asmenys negali turėti apsaugos poreikių.

Bendrosios atvykimo aplinkybės

Kai tenka susidurti su daug didelių grupių, pavienių asmenų ar šeimų, gali rasti skirtingų lūkesčių, susijusių su žmonių profiliais ir jų apsaugos poreikiais. Tačiau svarbu turėti omenyje, kad pabėgėliai keliauja įvairiai.

Amžius

Visi vaikai yra pažeidžiami, todėl labai svarbu ypač atidžiai atsižvelgti į jų apsaugos poreikius, ypač kai jie yra nelydimi arba atskirti. Kiekvienas su vaiku susiduriantis pareigūnas turėtų paisyti jo interesų, sugebėti su juo bendrauti draugiškai ir atsižvelgti į galimus jo papildomus specialiuosius poreikius.

Apie specialiuosius apsaugos poreikius reikėtų pagalvoti, kai yra požymių, kad vaikas yra neteisėtai gabenamas ir (arba) yra prekybos žmonėmis auka. Daugiau informacijos rasite *Frontex Vega* darbo su vaikais vadove (*Frontex Vega Children Handbook*)³.

Lytis

Migracijos sąlygomis moterys ir mergaitės gali būti ypač pažeidžiamos dėl jų patirties kilmės valstybėje ar per kelionę arba dėl socialinių bei kultūrinių skirtumų priimančioje valstybėje. Todėl reikėtų ypač atkreipti dėmesį į jų galimą apsaugą ir (arba) papildomus specialiuosius poreikius. Žinoma, tai nereiškia, kad visos moterys bus vienodai pažeidžiamos.

Reikėtų ypač stengtis užtikrinti, kad moterys ir mergaitės galėtų su jumis pasikalbėti asmeniškai ir kad niekas negalėtų kištis ir (arba) už jas atsakyti į užduodamus klausimus. Informaciją joms taip pat reikėtų pateikti tiesiogiai, kad iš jų nebūtų atimta teisė gauti gyvybiškai svarbią informaciją ir galimybė savarankiškai priimti sprendimus, be kita ko, pateikti prašymą suteikti prieglobstį ar kitokios pagalbos.

Jei galima, reikėtų užtikrinti, kad vienas iš apklausoje dalyvaujančių pirminio kontakto pareigūnų ir vertėjas žodžiu būtų moteris. Moterys neturėtų būti primygtinai raginamos kalbėti apie incidentus ir nusikaltimus, susijusius su seksualiniu smurtu. Jei taikytina ir atsižvelgiant į moters amžių, jos reikėtų diskretiškai paklausti, ar ji nėra nėščia, ir prireikus informuoti ją apie prieinamą pagalbą.

3 http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf

Šeiminė padėtis

Svarbu atsižvelgti į asmens šeiminių padėčių. Tam tikrų kategorijų asmenys, pavyzdžiui, nelydimi arba atskirti vaikai, vienišos motinos ar vieniši tėvai su vaikais, gali būti ypač pažeidžiami ir gali turėti apsaugos ir papildomų specialiųjų poreikių.

Ką sako asmuo

Asmens pareiškimai yra svarbiausias ir dažnai pagrindinis požymis nustatant, ar jis pageidauja pateikti prašymą suteikti prieglobstį; be to, tokie pareiškimai ir patys gali būti prilyginami prieglobsčio prašymui. Be kita ko, kaip nors išreikšta asmens baimė ar nerimas, kad jis bus persekiojamas ar patirs kitokią didelę žalą, jeigu jam nebus leista patekti į valstybę, turėtų būti vertinami kaip toks požymis. Tarp svarbiausių žodžių, posakių ar teiginių, kurie gali būti ženklas, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, yra:

- **baimė.** Pavyzdžiui, jei asmuo bijo grįžti į gimtąją valstybę, bijo persekiojimo, bijo būti įkaltintas savo valstybėje arba nužudytas, jei sugrįš į savo valstybę;
- **mirtis.** Pavyzdžiui, jei asmuo bijo, kad grįžęs bus nužudytas;
- **persekiojimas.** Pavyzdžiui, jei asmuo sako, kad jis buvo persekiojamas savo valstybėje, arba bijo, kad grįžęs bus persekiojamas;
- **kankinimas.** Pavyzdžiui, jei asmuo sako, kad jis ar jo šeimos nariai buvo kankinami, arba jei jis parodo randus ar kitokius sužalojimus, kurie galbūt yra kankinimo padarinys;
- **karas.** Pavyzdžiui, jei asmuo sako, kad jo valstybėje vyksta (pilietinis) karas arba ginkluotas konfliktas arba kad jis bijo žūti kare ir t. t.;
- **grąžinimas.** Pavyzdžiui, jei asmuo sako, kad jis negali grįžti į savo valstybę, bijo grįžti, neturi kur grįžti, bijo būti persekiojamas, įkaltintas, kankinamas ar nužudytas, jei grįžtų į savo valstybę;
- **JTVPK (JT) arba teisininkas.** Pavyzdžiui, jei asmuo prašo JT ar JTVPK biuro kontaktų, nori susitikti su JTVPK atstovais, nori susitikti su teisininku ir pan.

Ką pastebite (išvaizdoje ar elgesyje)

Reikia turėti omenyje, kad prieglobsčio prašytojo pareiškimai žodžiu labai dažnai pateikiami ne prašytojo gimtąja kalba ir (arba) per vertėją žodžiu. Toks kalbos barjeras gali turėti įtakos tarpusavio supratimui ir lemti akivaizdžius neatitikimus ar prieštaravimus asmens pareiškimuose.

Artinimasis prie pareigūno ar jo vengimas

Beveik bet kur pasaulyje pareigūną galima atskirti iš jo uniformos. Uniforma simbolizuoja valdžią bei autoritetą ir gali daryti didelį psichologinį poveikį tiems, kurie mato uniformuotą asmenį. Tikėtina, kad asmenys, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, prisitars prie uniformuoto asmens ir su juo užmegs kontaktą. Tačiau turėkite omenyje, kad žmonės gali būti atvykę iš valstybių, kuriose uniforma kelia nepasitikėjimą ar net baimę. Žmonės dažnai vengia uniformuotų asmenų dėl to, kad bijo padarinių, susijusių su neteisėtu atvykimu, padirbtų ar suklastotų dokumentų turėjimu arba su tuo, kad jie apskritai neturi dokumentų. Tokiais atvejais turėtumėte sugebėti išsiaiškinti tokius ženklus, kad galėtumėte tinkamai reaguoti ar suteikti paramą.

Baimė

Baimė kelia didelį stresą, kuris gali pasireikšti įvairiai, tiek fiziškai, tiek emociškai. Didelė baimė gali visiškai suparalyžuoti asmenį, jis gali tapti pasyvus ir apatiškas. Arba tokia baimė gali lemti hiperaktyvumą, agresyvumą ir (arba) keistą elgesį. Turėkite omenyje, kad bet kuriam asmeniui gali prireikti apsaugos, kad ir kaip jis elgtųsi.

Atminkite, kad dėl baimės ir streso priešais jus esančiam asmeniui gali būti sunku suprasti jūsų klausimus ir išlikti dėmesingam. Todėl svarbu teikti informaciją bei paaiškinimus ir taip sukurti saugumo ir pasitikėjimo atmosferą.

Sąveika tarp žmonių

Beveik visos grupės yra pagrįstos tarpusavio sąsajomis, nesvarbu, ar grupė yra didelė ar maža, turi formalią struktūrą ar yra be struktūros, yra sutelkta į vieną ar kitą veiklos sritį. Grupėje gali būti nustatyti skirtingo pobūdžio santykiai, tiek abipusiu pasitikėjimu ir parama grindžiami teigiami santykiai, tiek nesveiki santykiai, pagrįsti priklausomybe, paklusnumu, kontrole ir prievarta. Būtent todėl labai svarbu atkreipti dėmesį į sąveiką tarp grupės narių ir stebėti, ar nėra ženklų, kad padėtis nenormali ir problemiška. Visiems suteikite teisę su jumis kalbėtis asmeniškai, įskaitant vaikus ir moteris. Pasirūpinkite, kad niekas nesikištų ir neatsakinėtų į klausimus už juos, nebent tai atitinka jų svarbiausius interesus.

Išvaizda (sužalojimai, randai, drabužiai, asmeniniai daiktai ir pan.)

Matomos žaizdos, sužalojimai ar randai gali būti aiškus požymis, kad reikalinga apsauga. Iš kitų išorinių ženklų, pavyzdžiui, asmens aprangos tipo ir išvaizdos, atitinkamo bagažo ir kitų daiktų, kuriuos asmuo turi su savimi, galima spręsti, kad jis galbūt pageidauja pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Atminkite, kad bet kuriam asmeniui gali būti reikalinga apsauga, kad ir kaip jis atrodytų.

Kūno kalba

Atkreipkite dėmesį į asmens kūno kalbą, įskaitant veido išraišką, laikyseną, gestus, balso intonaciją ir pan. Gebėjimas suprasti ir pasinaudoti neverbaline komunikacija yra reikšminga bendravimo priemonė ir gali būti svarbus požymis, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Tačiau turėkite omenyje, kad neverbalinės komunikacijos skirtumai gali būti kultūriniai ir nulemti lyties. Kūno kalbos ir neverbalinių ženklų reikšmė ir naudojimas skirtingose kultūrose skiriasi, ir šie skirtumai gali lemti nesusipratimus. Todėl susilaikykite nuo skubotų išvadų.

Atminkite, kad jūsų sprendimas atvykimo punkte yra svarbiausias ir turi lemiamos reikšmės. Kai kyla abejonių dėl asmens, su kuriuo bendraujate, ketinimų, pasitarkite su savo vadovu. Neteisingas sprendimas, pavyzdžiui, atsisakymas leisti atvykti, gali turėti rimtų padarinių priešais jus esančiam asmeniui. Todėl prieš veikdamas visada gerai pagalvokite.

Ką daryti toliau?

Suteikite informaciją

Privalote užtikrinti, kad asmuo, kuris gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, būtų informuotas apie tokią galimybę ir kad jam būtų patarta, kaip tai padaryti. Būtent taip galima užtikrinti, kad teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra būtų veiksmingai taikoma.

Pagrindinis informacijos teikimo tikslas – užtikrinti, kad asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, turėtų galimybę veiksmingai pasinaudoti prieglobsčio procedūra ir kad jie galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl to, ar pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Todėl, atsižvelgiant į aplinkybes, informacija turėtų būti pateikiama laiku ir būti kuo išsamesnė.

Informuokite asmenį apie galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Asmenims, kurie gali pageidauti prašyti apsaugos, privalote pateikti pagrindinę informaciją apie prieglobstį ir prieglobsčio procedūrą. Teikiama informacija ir tai, kiek ji yra išsami, gali skirtis priklausomai nuo aplinkybių, tačiau tai turėtų būti bent informacija apie tai:

- kokios yra pagrindinės asmens teisės ir pareigos;
- kas yra prieglobstis;
- kas yra laikomas pabėgėliu arba papildomos apsaugos gavėju;
- kaip galima parengti ir pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Įsitikinkite, kad žinote visą informaciją, kurią reikia pateikti pagal nacionalinę praktiką, ir kad turite atsakingų institucijų (įskaitant specializuotas vaiko apsaugos tarnybas ir kitas suinteresuotąsias šalis, pavyzdžiui, vertėjų žodžiu, nevyriausybinių organizacijų, JTVPK biuro ir bet kurios kitos organizacijos, teikiančios teisinės konsultacijas ar kitokią pagalbą) kontaktinius duomenis. Jei taikytina, pasirūpinkite, kad turėtumėte informacinių lankstinukų ir brošiūrų kopijų atitinkamomis kalbomis.

Būtina bendrauti asmeniui suprantama kalba, todėl gali tekti pasitelkti vertėją žodžiu. Bendravimas turėtų būti pritaikytas prie asmens specialiųjų poreikių ir aplinkybių, įskaitant diskretiškumą dėl lyties ir (arba) draugišką elgesį su vaiku.

Kaip atpažinti, kad pateikiamas prašymas suteikti prieglobstį

Turėkite omenyje, kad ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį žmonės gali reikšti įvairiai. Bet koks pareiškimas žodžiu ar raštu apie tai, kad asmuo bijo persekiojimo ar didelės žalos, kuri jam gresia, jei jam nebus leista atvykti, turi būti vertinamas kaip toks prašymas. Nebūtinai turi būti pavartotas būtent žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“.

Pagal ES prieglobsčio teisės aktus yra laikoma, kad asmuo pateikė prašymą suteikti prieglobstį, jei jis bet kuria forma išreiškė pageidavimą pateikti prašymą arba jei galima suprasti, kad jis siekia tarptautinės apsaugos.

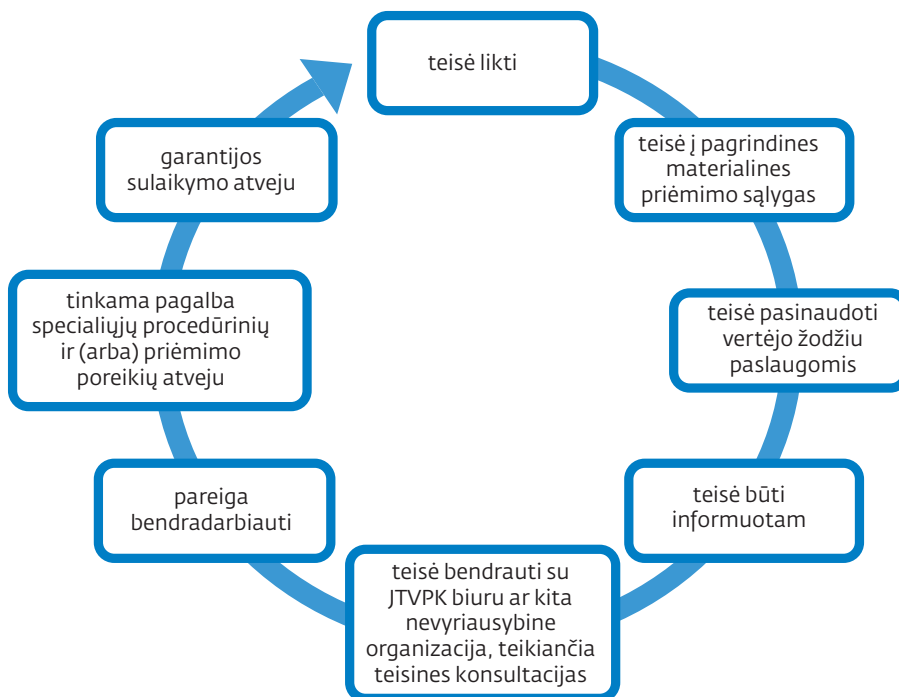
Kaip pirminio kontakto pareigūnas, dažnai esate pirmasis šalies atstovas, su kuriuo susiduria į ES atvykstantys trečiųjų šalių piliečiai ir kuriam jie pirmą kartą turi galimybę išreikšti pageidavimą prašyti prieglobsčio.

Turėsite atpažinti, kai asmuo išreiškia pageidavimą prašyti apsaugos, suteikti jiems atitinkamos informacijos ir perduoti juos už prieglobsčio procedūrą atsakingoms kompetentingoms institucijoms.

Atminkite, kad jūsų užduotis – atpažinti asmenį, kuris pageidauja tarptautinės apsaugos, jam suteikti informacijos ir perduoti jį atitinkamai institucijai. **Ne jūs turėtumėte vertinti, ar priešais jus esančiam asmeniui iš tikrųjų reikalinga apsauga** ir ar prieglobstis jam turėtų būti suteiktas. Jau kitur kiti pareigūnai taikys kitokią procedūrą, kad įvertintų asmens apsaugos poreikius ir teisę į tarptautinę apsaugą.

Ką daryti toliau, kai asmuo pateikia prašymą suteikti prieglobstį?

Laikoma, kad bet kuris asmuo, išreiškęs ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį (t. y. pateikęs prašymą), yra **prieglobsčio prašytojas**, turintis visas su tokiu statusu siejamas teises ir pareigas. Kaip pirminio kontakto pareigūnas, privalote padėti užtikrinti šias teises, pavyzdžiui, perduoti prieglobsčio prašytojus atitinkamoms institucijoms ir organizacijoms.

Jei taikoma, prašymą įregistruokite arba perduokite registruoti kompetentingai institucijai

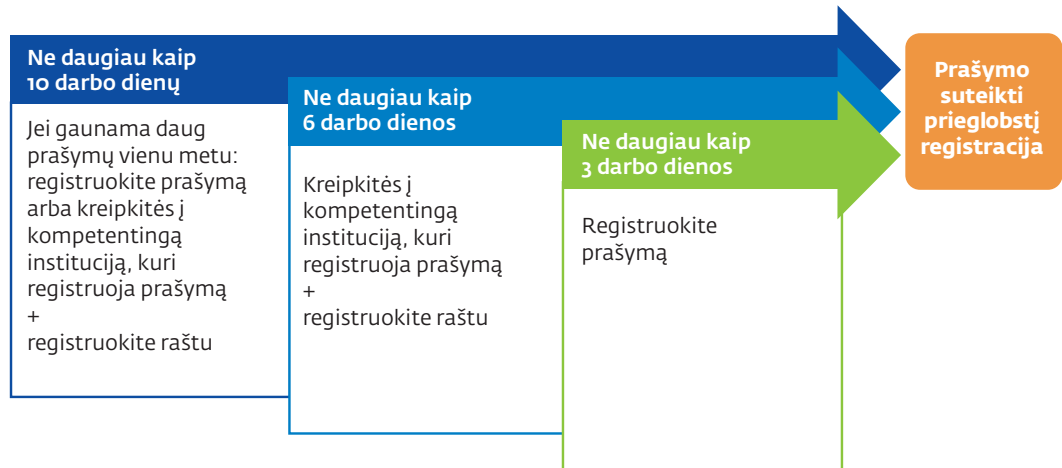
Jei asmuo jums išreiškia pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, tai laikytina, kad jis (ji) jau pateikė prašymą ir tapo prieglobsčio prašytoju. Po to, kai prašymas pateikiamas, jį turi registruoti kompetentinga institucija. Registracijos proceso tikslas – užtikrinti, kad teisės ir pareigos, kurių atsiranda pateikus prašymą, taptų veiksmingesnės. Todėl registracija turėtų būti užbaigta kuo greičiau per ES teisės aktais nustatytą laiką.

Atminkite, kad prieglobsčio prašytojas negali būti baudžiamas dėl to, kad jis (ji) neteisėtai atvyko ar yra valstybėje, jei jie nedelsdami prisistato valdžios institucijoms.

Jei priklausote institucijai, kuri yra kompetentinga įregistruoti prašymą, privalote tai padaryti per tris darbo dienas.

Jei dirbate institucijoje, kuri nėra kompetentinga įregistruoti prašymus suteikti prieglobstį, prašymą turėtumėte perduoti **kompetentingai institucijai, kuri jį įregistruotų** ne vėliau kaip per šešias darbo dienas po prašymo gavimo. Rekomenduojama pagal nacionalines procedūras gautus prašymus registruoti raštu.

Informuokite prieglobsčio prašytoją, kur ir kaip galima pateikti prašymą suteikti prieglobstį

Kaip institucijos, kuriai greičiausiai bus pateikiami prašymai suteikti prieglobstį, pareigūnas, privalote informuoti prieglobsčio prašytoją, kur ir kaip oficialiai pateikti prašymą. Turėtų būti pateikta informacija apie tai:

- kas yra oficialus prašymo suteikti prieglobstį pateikimas, įskaitant padarinius, jei prieglobsčio prašytojas oficialiai nepateikia prašymo;
- kuri institucija yra atsakinga už prieglobsčio procedūrą;
- ko reikia, kad prašymas suteikti prieglobstį būtų oficialiai pateiktas;
- kur jie turėtų nuvykti, kad oficialiai pateiktą prašymą suteikti prieglobstį;
- kaip jiems ten nuvykti.

Nustatykite prieglobsčio prašytojo specialiuosius poreikius ir nusiųskite jį į atitinkamą procedūrą vykdančią įstaigą

Padarykite tai neatidėliodami. Kai prieglobsčio prašytojai turi įvairių poreikių, įvertinkite, kurie perdavimo mechanizmai turi būti inicijuoti ir kokia turi būti jų inicijavimo tvarka, kad galėtumėte reaguoti į visus prieglobsčio prašytojo specialiuosius poreikius. Todėl, pavyzdžiui, prekybos žmonėmis aukų arba nelydimų vaikų atžvilgiu kartu su prieglobsčio procedūra gali būti būtina inicijuoti tinkamus apsaugos mechanizmus.

Ką daryti, jei asmuo, kuriam gali būti reikalinga apsauga, nenori pateikti prašymo suteikti prieglobstį?

Galite susidurti su aplinkybėmis, kai asmuo, kuriam gali būti reikalinga apsauga, nusprendžia neprašyti prieglobsčio. Jis turi teisę pasirinkti, ir niekas jo negali priversti tai padaryti. Tačiau atminkite, kad tokiais atvejais vis dėlto turite įvykdyti tam tikrus įsipareigojimus pagal tarptautinę ir ES teisę, kaip antai:

Užtikrinti *negrąžinimo* principą

Joks asmuo negali būti grąžintas į valstybę, kurioje jam gresia kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas. *Neogrąžinimo* principas taikomas ir asmenims, kurie yra pasienyje arba atviroje jūroje. Šis principas apima reikalavimą asmeniui suteikti teisę atvykti į teritoriją. Bet koks grąžinimas turėtų būtų vykdomas nustatyta tvarka (readmisijos, grąžinimo proceso ir t. t.), be kita ko, taikant reikiamas teises apsaugos priemones ir garantijas. Kolektyvinis išsiuntimas yra draudžiamas.

Informuoti asmenį apie galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį

Privalote suteikti pagrindinę informaciją apie prieglobstį. Atminkite, kad pagrindinis šios informacijos teikimo tikslas – užtikrinti, kad atitinkamas asmuo galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl to, ar pateikti prašymą.

Informacijos teikimą gali tekti priderinti prie aplinkybių, be kita ko, visų pirma įtraukiant informaciją apie prieglobsčio prašytojui suteikiamas teises (pvz., teisę likti valstybės teritorijoje) ir apie prieglobsčio prašytojų pareigas pagal ES ir nacionalinės teisės aktus, taip pat apie tai, kas jo lauktų nepateikus prašymo suteikti prieglobstį.

Remdamiesi nacionalinės teisės aktais ir praktika, apsvarstykite galimybę susisiekti su JTVPK biuru, nevyriausybėmis organizacijomis ir (arba) kitomis organizacijomis, kurios galėtų suteikti labiau specializuotų konsultacijų ir pagalbą.

Kai kyla abejonių, pasitarti su vadovu

Kai kyla abejonių dėl asmens, su kuriuo bendraujate, ketinimų, pasitarkite su savo vadovu, ypač jei tokio asmens grąžinimas į kilmės ar tranzito valstybę galėtų būti tarptautinės teisės pažeidimas.

Priimant sprendimą dėl tolesnių veiksmų, vadovautis savo nacionalinėmis veiklos procedūromis

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

- ▶ Kiekvienas žmogus yra vertintinas ir gerbtinas
- ▶ Visada pirmiausiai reikėtų suteikti skubią medicinos pagalbą ir patenkinti būtiniausius poreikius

1

Pabėgėliu gali tapti bet kas

Bet kuriam asmeniui gali būti reikalinga apsauga, kad ir kokia būtų to asmens kilmės valstybė, etninė kilmė, išvaizda ar elgesys.

2

Kiekvienas asmuo turi teisę į apsaugą nuo *grąžinimo*

Joks asmuo negali būti išsiųstas ar grąžintas ten, kur jam grėstų persekiojimas, mirties bausmė, kankinimas ar kitoks nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas. Be to, ši taisyklė taikoma neįleidimui į valstybę pasienyje ir bet kokiam priverstiniam išsiuntimui iš valstybės.

3

Pažeidžiamus asmenis reikia nustatyti ir jiems tinkamai padėti

Siekiant įvardyti ar nustatyti pažeidžiamų asmenų (įskaitant vaikus ir prekybos žmonėmis aukas) specialiuosius poreikius, labai svarbios yra pasienio punktuose ir sulaikymo centruose įgyvendinamos priemonės.

4

Vykdam bet kokius su vaikais susijusius veiksmus, svarbiausi yra vaiko interesai

Siekiant nustatyti svarbiausius vaiko interesus, kiekvienu atveju būtina tinkamai atsižvelgti į tokius veiksnius, kaip sauga ir saugumas, šeimos susijungimo galimybės, vaiko gerovė ir vaiko nuomonė, turint galvoje jo amžių ir brandą.

5

Bet kuris asmuo, galintis pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, turi būti informuotas apie tokią teisę

Informacija apie teisę į prieglobstį turi būti pateikta visiems asmenims, kuriems gali būti reikalingas prieglobstis, kad jie galėtų efektyviai pasinaudoti teise į prieglobsčio procedūrą.

6

Kiekvienas asmuo turi teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį

Iš jokio asmens negali būti atimta teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra – net jei toks asmuo neatitinka visų atvykimo į šalį sąlygų.

7

Bet koks asmuo baimės požymis ar išraiška gali būti vertinami kaip prašymas suteikti prieglobstį

Ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį žmonės gali išreikšti įvairiai. Bet koks pareiškimas žodžiu ar raštu apie tai, kad asmuo bijo persekiojimo ar didelės žalos, kuri jam gresia, jei jam nebus leista atvykti, turi būti vertinamas kaip toks prašymas. Nebūtinai turi būti pavartotas žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“.

8

Prieglobsčio prašytojai negali būti baudžiami už tai, kad neteisėtai atvyko į valstybės teritoriją arba neteisėtai joje yra

Asmenys, kurie nedelsdami prisistato valdžios institucijoms, neturėtų būti baudžiami už tai, kad neteisėtai atvyko į tą valstybę arba neteisėtai joje yra.

9

Kiekvienas prašymas suteikti prieglobstį turi būti užregistruotas ar perduotas registruoti atsakingai institucijai

Po to, kai prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas, jį turi užregistruoti atsakinga institucija. Registracija turėtų būti užbaigta kuo greičiau per teisės aktais nustatytą laiką.

10

Negrąžinimo principas turi būti užtikrintas net jei asmuo, kuris gali pageidauti prašyti apsaugos, prieglobsčio neprašo

Bet koks grąžinimas turėtų būtų vykdomas nustatyta tvarka, be kita ko, taikant reikiamas teises apsaugos priemones ir garantijas. Joks asmuo negali būti grąžintas į valstybę, kurioje jam gresia kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas, net jei jis yra neteisėtai atvykęs užsienietis.

Priedas. Teisinės nuorodos

Žmogaus orumas

Europos Sąjungos teisė	
ES pagrindinių teisių chartija	1 straipsnis Žmogaus orumas Žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį reikia gerbti ir saugoti.

Teisė į gyvybę

Europos Sąjungos teisė	
ES pagrindinių teisių chartija	2 straipsnis Teisė į gyvybę 1. Kiekvienas asmuo turi teisę į gyvybę. 2. Niekam negali būti paskirta ar įvykdyta mirties bausmė.

Kankinimo draudimas

Tarptautinė teisė	
Europos žmogaus teisių konvencija	3 straipsnis Kankinimo uždraudimas Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.
Europos Sąjungos teisė	
ES pagrindinių teisių chartija	4 straipsnis Kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

Gražinimo draudimas

Tarptautinė teisė	
Ženevos konvencija	<p>33 straipsnio 1 dalis</p> <p>Draudimas išsiųsti pabėgėlius arba juos priverstinai grąžinti (į šalį, iš kurių jie atvyko)</p> <p>Nė viena Susitariančioji valstybė jokių būdu neišsiunčia ir negrąžina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų.</p>
Europos Sąjungos teisė	
ES pagrindinių teisių chartija	<p>19 straipsnio 2 dalis</p> <p>Apsauga perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju</p> <p>Niekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.</p>
Šengeno sienų kodeksas	<p>3 straipsnis</p> <p>Taikymo sritis</p> <p>Šis reglamentas taikomas asmenims, kertantiems valstybių narių vidaus ar išorės sienas, nepažeidžiant:</p> <p><...></p> <p>pabėgėlių ir asmenų, prašančių tarptautinės apsaugos, teisių, ypač jei tai susiję su negrąžinimu.</p> <p>3a straipsnis</p> <p>Pagrindinės teisės</p> <p>Taikydamos šį reglamentą, valstybės narės veikia visapusiškai laikydamosi atitinkamos Sąjungos teisės, įskaitant pagrindinių teisių chartiją, atitinkamos tarptautinės teisės, įskaitant Ženevos konvenciją, su galimybe gauti tarptautinę apsaugą susijusių įpareigojimų, visų pirma <i>negrąžinimo</i> principo, ir pagrindinių teisių. <...></p> <p>13 straipsnio 1 dalis</p> <p>Atsisakymas leisti atvykti</p> <p>Trečiosios šalies piliečiui, kuris neatitinka visų 5 straipsnio 1 dalyje nustatytų atvykimo sąlygų ir nepriklauso 5 straipsnio 4 dalyje nurodytoms asmenų kategorijoms, neleidžiama atvykti į valstybių narių teritorijas. Tai nepažeidžia specialių nuostatų dėl teisės į prieglobstį ir tarptautinę apsaugą arba dėl ilgalaikių vizų išdavimo taikymo.</p>
Reglamentas Nr. 656/2014 dėl išorės jūrų sienų stebėjimo vykdam Frontex veiklą	<p>4 straipsnio 1 dalis</p> <p>Pagrindinių teisių apsauga ir <i>negrąžinimo</i> principas</p> <p>Joks asmuo, pažeidžiant <i>negrąžinimo</i> principą, nėra išlaipinamas, verčiamas atvykti, palydimas ar kitu būdu perduodamas valdžios institucijoms tos šalies, kurioje, <i>inter alia</i>, esama didelės rizikos, kad tokiam asmeniui būtų taikoma mirties bausmė, jis būtų kankinamas, persekiojamas arba su juo būtų kitaip nežmoniška ar žeminančiai elgiamasi arba jis būtų taip baudžiamas, arba kurioje kiltų grėsmė to asmens gyvybei ar laisvei dėl jo rasės, religijos, pilietybės, seksualinės orientacijos, narystės tam tikroje socialinėje grupėje ar politinių pažiūrų; arba esama didelės rizikos, pavyzdžiui, kad jis būtų iš tos šalies išsiųstas, išvežtas arba perduotas į kitą šalį pažeidžiant <i>negrąžinimo</i> principą.</p>

<p>Gražinimo direktyva 2008/115/EB</p>	<p>4 straipsnio 4 dalis</p> <p>Į šios direktyvos taikymo sritį nepatenkančių trečiosios šalies piliečių atžvilgiu pagal 2 straipsnio 2 dalies a punktą valstybės narės <...>:</p> <p>b) laikosi negražinimo principo.</p> <p>5 straipsnis</p> <p>Valstybės narės, įgyvendindamos šią direktyvą, <...> laikosi negražinimo principo.</p>
<p>Vizų informacinės sistemos reglamentas (EB) Nr. 767/2008</p>	<p>31 straipsnio 3 dalis</p> <p>Duomenų perdavimas trečiosioms šalims</p> <p>Tokių asmens duomenų perdavimu trečiosioms šalims ar tarptautinėms organizacijoms nepažeidžiamos pabėgėlių ir tarptautinės apsaugos prašančių asmenų teisės, visų pirma susijusios su negražinimu.</p>
<p>ES Eurosur reglamentas (ES) Nr. 1052/2013</p>	<p>2 straipsnio 4 dalis</p> <p>Taikydamos šį reglamentą, valstybės narės ir Agentūra laikosi pagrindinių teisių, visų pirma negražinimo ir pagarbos žmogaus orumui principų, ir duomenų apsaugos reikalavimų.</p>

Teisė į prieglobstį

<h3>Europos Sąjungos teisė</h3>	
<p>ES pagrindinių teisių chartija</p>	<p>18 straipsnis</p> <p>Teisė į prieglobstį</p> <p>Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso, taip pat pagal Europos bendrijos steigimo sutartį.</p>
<p>PPD nauja redakcija ¹</p>	<p>7 straipsnio 1 dalis</p> <p>Išlaikomų asmenų arba nepilnamečių vardu pateikti prašymai</p> <p>1. Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas veiksnus suaugęs asmuo turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu.</p> <p>2. Valstybės narės gali numatyti, kad prašytojas prašytų tarptautinės apsaugos išlaikomų asmenų vardu. Tokiais atvejais valstybės narės užtikrina, kad suaugę išlaikomi asmenys duotų sutikimą pateikti prašymą jų vardu, o nedavę sutikimo – turėtų galimybę pateikti prašymą savo pačių vardu.</p> <p><...></p> <p>3. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnametis turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu, jeigu pagal atitinkamos valstybės narės teisę jis turi procesinį veiksnumą, arba per savo tėvus ar kitus suaugusius šeimos narius, arba pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką už jį atsakingą suaugusį asmenį, arba per atstovą.</p>

Nediskriminavimas

Tarptautinė teisė	
Europos žmogaus teisių konvencija	14 straipsnis Diskriminacijos uždraudimas Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytais teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.
Ženevos konvencija	3 straipsnis Diskriminacijos neleistinumas Susitariančiosios valstybės taiko šios Konvencijos nuostatas pabėgėliams be jokios diskriminacijos dėl rasės, religijos ar kilmės šalies.
Europos Sąjungos teisė	
ES pagrindinių teisių chartija	21 straipsnio 1 dalis Diskriminacijos uždraudimas Draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Nebaudimas

Tarptautinė teisė

Ženevos konvencija

31 straipsnio 1 dalis

Pabėgėliai, neteisėtai esantys šalyje, kuri suteikė jiems prieglobstį

1. Susitariančiosios valstybės neskiria nuobaudų už

neteisėtą įvažiavimą ar neteisėtą buvimą jų teritorijoje pabėgėliams, kurie, atvykę iš teritorijos, kur jų gyvybei ar laisvei grėsė 1 straipsnyje numatytas pavojus, įvažiuoja į šių valstybių teritoriją arba yra joje be leidimo, jeigu jie patys nedelsdami prisistato valdžios institucijoms ir išsamiai paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą ar buvimą.

Europos Sąjungos teisė

Šengeno sienų kodeksas

13 straipsnio 1 dalis

Atsisakymas leisti atvykti

Trečiosios šalies piliečiui, kuris neatitinka visų 5 straipsnio 1 dalyje nustatytų atvykimo sąlygų ir nepriklauso 5 straipsnio 4 dalyje nurodytoms asmenų kategorijoms, neleidžiama atvykti į valstybių narių teritorijas. Tai nepažeidžia specialių nuostatų dėl teisės į prieglobstį ir tarptautinę apsaugą arba dėl ilgalaikių vizų išdavimo taikymo.

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

Europos Sąjungos teisė	
PPD nauja redakcija¹	<p>25 konstatuojamoji dalis</p> <p>Siekiant asmenis, kuriems reikalinga apsauga, teisingai pripažinti pabėgėliais, kaip apibrėžta Ženevos konvencijos 1 straipsnyje, arba papildomą apsaugą galinčiais gauti asmenimis, kiekvienam prašytojui turėtų būti leista veiksmingai naudotis procedūromis <...></p> <p>26 konstatuojamoji dalis</p> <p>Siekiant užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis nagrinėjimo procedūra, valstybės tarnautojai, kurie pirmieji susiduria su tarptautinės apsaugos siekiančiais asmenimis, visų pirma valstybės tarnautojai, stebintys sausumos ar jūrų sienas arba vykdantys patikrinimus kertant sieną, turėtų gauti reikiamą informaciją ir dalyvauti būtinuose mokymuose apie tai, kaip atpažinti ir tvarkyti tarptautinės apsaugos prašymus, <i>inter alia</i>, deramai atsižvelgiant į atitinkamas EPPB parengtas gaires. Valstybės tarnautojai valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenius ir tranzito zonas, esantiems trečiųjų šalių piliečiams arba asmenims be pilietybės, paprašiusiems tarptautinės apsaugos, turėtų sugebėti suteikti svarbią informaciją apie tai, kur ir kaip galima oficialiai pateikti tarptautinės apsaugos prašymą. Kai tie asmenys yra valstybės narės teritoriniuose vandenyse, jie turėtų būti išlaipinami sausumoje ir jų prašymai turėtų būti nagrinėjami pagal šią direktyvą.</p> <p>28 konstatuojamoji dalis</p> <p>Siekiant sudaryti palankias sąlygas naudotis nagrinėjimo procedūra sienos perėjimo punktuose ir sulaikymo patalpose, turėtų būti galima gauti informaciją apie galimybę prašyti tarptautinės apsaugos. Pagrindinis bendravimas, būtinas, kad kompetentingos institucijos galėtų suprasti, ar asmenys pareiškia pageidavimą prašyti tarptautinės apsaugos, turėtų būti užtikrintas naudojant vertimą žodžiu.</p> <p>8 straipsnio 1 dalis</p> <p>Informavimas ir konsultavimas sulaikymo patalpose ir sienos perėjimo punktuose</p> <p>Esant požymiams, kad trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės, laikomi sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų, gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, valstybės narės jiems suteikia informaciją, kaip tai padaryti. Tose sulaikymo patalpose ir perėjimo punktuose valstybės narės užtikrina vertimą žodžiu, jeigu jo reikia siekiant sudaryti sąlygas naudotis prieglobsčio procedūra.</p>
Šengeno sienų kodeksas	<p>3a straipsnis</p> <p>Pagrindinės teisės</p> <p>Taikydamos šį reglamentą, valstybės narės veikia visapusiškai laikydamosi atitinkamos Sąjungos teisės, įskaitant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją (toliau – Pagrindinių teisių chartija), atitinkamos tarptautinės teisės, įskaitant Ženevos konvenciją, su galimybe gauti tarptautinę apsaugą susijusių įpareigojimų, visų pirma <i>negražinimo principo</i>, ir pagrindinių teisių. <...></p>

Prašymo suteikti tarptautinę apsaugą pateikimas ir registravimas

Europos Sąjungos teisė

PPD nauja redakcija¹

27 konstatuojamoji dalis

Jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti šios direktyvos ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (5), reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tuo tikslu valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.

2 straipsnio c punktas

Apibrėžtys

Prašytojas – tarptautinės apsaugos paprašęs trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, dėl kurio dar nepriimtas galutinis sprendimas.

6 straipsnis

Galimybė naudotis procedūra

1. Asmeniui paprašius tarptautinės apsaugos kompetentingos pagal nacionalinę teisę tokius prašymus registruoti institucijos, registracija atliekama ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo prašymo dienos.

Jeigu tarptautinės apsaugos prašoma kitų institucijų, kurios, tikėtina, gali gauti tokių prašymų, tačiau nėra kompetentingos juos registruoti pagal nacionalinę teisę, valstybės narės užtikrina, kad tokiu atveju registracija būtų vykdoma ne vėliau kaip per šešias dienas nuo prašymo dienos.

<...>

5. Jeigu dėl vienu metu didelio trečiosios šalies piliečių arba asmenų be pilietybės prašomos tarptautinės apsaugos skaičiaus praktiškai labai sunku laikytis 1 dalyje nustatyto termino, valstybės narės gali numatyti, kad tas terminas pratęsiamas iki 10 darbo dienų.

Pažeidžiami asmenys

Europos Sąjungos teisė

Naujos redakcijos PPD¹

29 konstatuojamoji dalis

Kai kuriems prašytojams gali reikėti specialių procesinių garantijų, *inter alia*, dėl jų amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, lytinės tapatybės, neįgalumo, sunkios ligos, psichikos sutrikimų arba kankinimo, žagavimo ar kitokio rimto pobūdžio psichologinio, fizinio ar seksualinio smurto pasekmių. Valstybės narės turėtų stengtis, kad prieš priimant pirmosios instancijos sprendimą būtų nustatyti prašytojai, kuriems reikia specialių procesinių garantijų. Tiems prašytojams turėtų būti suteikta tinkama parama, be kita ko, skirta pakankamai laiko, kad jiems būtų sudarytos sąlygos, būtinos, kad jie galėtų veiksmingai naudotis procedūromis ir pateikti reikiamą informaciją jų tarptautinės apsaugos prašymui pagrįsti.

24 straipsnis

Prašytojai, kuriems reikia specialių procesinių garantijų

1. Valstybės narės po tarptautinės apsaugos prašymo per pagrįstą laikotarpį įvertina, ar prašytojui reikia specialių procesinių garantijų.

2. 1 dalyje nurodytas įvertinimas gali būti įtrauktas į esamas nacionalines procedūras ir (arba) Direktyvos 2013/33/ES 22 straipsnyje nurodytą įvertinimą ir tai nebūtina atlikti administracinės procedūros forma.

3. Valstybės narės užtikrina, kad nustačius, jog prašytojams reikia specialių procesinių garantijų, jiems būtų suteikta tinkama parama, kad visą prieglobsčio procedūros laikotarpį jie galėtų naudotis šioje direktyvoje nustatytais teisėmis ir vykdyti joje nustatytas pareigas.

Kai tokios tinkamos paramos negalima suteikti pagal 31 straipsnio 8 dalyje ir 43 straipsnyje nurodytas procedūras, visų pirma tais atvejais, kai valstybės narės mano, kad prašytojui reikia specialių procesinių garantijų dėl to, kad jis patyrė kankinimą, žagimą ar kitokį didelį psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą, valstybės narės netaiko 31 straipsnio 8 dalies ir 43 straipsnio arba baigia juos taikyti. Kai valstybės narės 46 straipsnio 6 dalį taiko prašytojams, kuriems pagal šią pastraipą negalima taikyti 31 straipsnio 8 dalies ir 43 straipsnio, valstybės narės suteikia bent 46 straipsnio 7 dalyje numatytas garantijas.

4. Valstybės narės užtikrina, kad laikantis šios direktyvos į specialių procesinių garantijų poreikį taip pat būtų atsižvelgiama, kai toks poreikis paaiškėja vėlesniame procedūros etape, nebūtinai pradedant procedūrą iš naujo.

<p>Naujos redakcijos Priėmimo sąlygų direktyva²</p>	<p>21 straipsnis</p> <p>Nuostatos dėl pažeidžiamų asmenų</p> <p>Bendrasis principas</p> <p>Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie buvo kankinti, išžaginti arba patyrė kitokį didelį psichologinį, fizinį arba seksualinį smurtą, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.</p>
<p>Reglamentas Nr. 656/2014 dėl išorės jūrų sienų stebėjimo vykdam Frontex veiklą</p>	<p>4 straipsnio 4 dalis</p> <p>Visos jūrų operacijos metu dalyvaujantieji padaliniai atsižvelgia į ypatingus vaikų, įskaitant nelydimus nepilnamečius, prekybos žmonėmis aukų, asmenų, kuriems būtina skubi medicinos pagalba, neįgaliųjų, asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, ir kitų itin pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų poreikius.</p>

¹ Naujos redakcijos 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija) (toliau – PPD).

² 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (nauja redakcija).

KAIP ĮSIGYTI EUROPOS SĄJUNGOS LEIDINIŲ

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- vieną egzempliorių:
svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- daugiau negu vieną egzempliorių / plakatą / žemėlapi:
Europos Sąjungos atstovybėse (http://ec.europa.eu/represent_lt.htm),
ES nepriklausančių šalių delegacijose (http://eeas.europa.eu/delegations/index_lt.htm),
susisiekę su tarnyba *Europe Direct* (http://europa.eu/europedirect/index_lt.htm)
arba paskambinę numeriu 00 800 6 7 8 9 10 11 (nemokamai visoje ES (*)).

(* Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>).

